

6. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. – 3-е, изд., стер. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 312 с.
7. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности // Язык и наука конца XX века. – М., 1995. – С. 263.
8. Шенк Р. Обработка концептуальной информации. / Пер. с англ. Г. В. Сенина; Под ред. В. М. Брябрина. – М. : Энергия, 1980. – 361 с.

Л. КУЗНЕЦОВА

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ДИСКУРСА.

Статья посвящена проблемам концепции литературного текста і концепт аналізу. Предпринята попытка анализа понятийных категорий концептуального анализа и их связь с когнитивно-пропозициональной структурой дискурса.

Ключевые слова: концепт, концепт аналіз, текст, дискурс, дискурс-анализ.

L.KUZNETSOVA

CONCEPTUAL ANALYSES OF DISCOURSE.

The article deals with the problems of the concept of fiction and concept-analyses. It was made an attempt of analyses of notional categories of concept analyses and their connection with cognitive-propositional structure of the discourse.

Keywords: concept, concept analyses, text, discourse, discourse-analyses.

УДК 811.112.2:821.112.2:82'0

Марія ЛЕВИЩЕНКО

КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ У ВІКТОРІАНСЬКОМУ МОВЛЕННЄВОМУ ЕТИКЕТІ

У статті розглянуто мовленнєвий етикет вікторіанського дискурсу, подано опис та характеристику комунікативних тактик і стратегій

комунікативної ввічливості вікторіанців, проаналізовано засоби їх вираження у англійських текстах XIX ст.

Ключові слова: комунікативна категорія ввічливості, мовленнєвий етикет, комунікативні стратегії, комунікативні тактики, мовні традиції.

Вікторіанство як феномен культури пов'язаний з тривалим правлінням королеви Вікторії (1837— 1901), але значення його для подальшого розвитку англійської історії, культури, мовлення та літератури важко переоцінити. Вікторіанство залишило в свідомості англійців певне уявлення про непорушність традицій, значущість демократії і моральної філософії, а також сильне бажання та прагнення звертатися до часів Вікторіанської епохи. Вікторіанські мовні традиції – це одні із складових мистецтва подобатись людям та приваблювати їх до себе. Головними характеристиками мовних традицій були ввічливість та тактовність. Вікторіанські мовленнєві традиції побудовані на комунікативній стратегії ввічливості, і вона була основоположною для побудови більшості висловлень.

Категорія ввічливості вікторіанців була обрана для опису мовленнєвого етикету англійців не випадково. Поведінкові та мовленнєві моделі вікторіанців розкривають особливості англійського національного характеру і менталітету, допомагають усвідомити загальні етнокультурні параметри специфіки поведінки вікторіанців. Інтерес до національних особливостей спілкування зростає. Це пов'язано із загальним підвищенням інтересу суспільства до етнічного, національного менталітету та національного характеру народів.

Вивченню лінгвістичного аспекту проблем ввічливості, ввічливої поведінки і етикету останнім часом приділяється досить багато уваги в роботах як зарубіжних (Грей Дж. [8], Бейліс С.[21], Бест Дж.[22], Додд Ф.[25], Лакофф. Р.[28] та ін.), так і вітчизняних дослідників (Алхазова Н.Д.[1], Беляєва А. Ю.[3], Беркнер С. С.[4], Белова А.Д.[6], Виноградов С.И.[7], Иссер О. С.[10], Казарцева О.М.[11], Карасик В.И.[12], Морозова И.И.[14], Стернин И.А.[18] та ін.).

Саме тому об'єктом нашої статті є вікторіанський мовленнєвий етикет, а предметом – категорія ввічливості,

реалізована у англomовних текстах ХІХ ст., що, відповідно, визначає й основні дослідницькі завдання пропонованої розвідки.

Категорія ввічливості частіше розглядається в соціокультурному аспекті, в деяких дослідженнях проводиться гендерний аналіз ввічливої поведінки на матеріалі різних мов. Ввічливість поняття універсальне, з точки зору на комунікативну ситуацію. Саме принцип ввічливості визначає якість і рівень комунікації. Про його фундаментальність говорить його надмовний характер, а також культурна універсальність. Проте, історична і культурна спадщина, поза сумнівом, накладає свій відбиток на формування тих або інших лінгвокультурних концептів.

Принцип ввічливості реалізується через втілення етикетних комунікативних навичок, що забезпечує сприятливий соціальний контекст спілкування. Прийнято вважати, що ввічливість — це насамперед поведінка в спілкуванні, прояв поваги та відношення до людини. Важливою метою в спілкуванні є досягнення певного етапу порозуміння, тобто використання мовного етикету. Під мовним етикетом слід розуміти давно виробленні суспільством правила щодо мовної поведінки, комунікативних ситуації, які є обов'язковими для розвитку соціуму що існує в інтерфейсі лінгвістичного, соціального та когнітивного процесу [2, с. 108-110].

Категорія ввічливості відіграє важливу роль у процесі обміну інформацією між особами які ведуть розмову та є складовою етикетно-мовного спілкування. Основними складовими у формах мовного етикету на комунікативному рівні є вирази ввічливості [5]. Такі мовні звороти не тільки відображають національно-культурні аспекти спілкування, а й є обов'язковими для членів соціуму, що пов'язані з звичаями, традиціями та правилами у суспільстві. У різних культурах та народах потреба у чемному спілкуванні сприймалася і усвідомлювалася суспільством по-різному. Впливали різні судження та трактування щодо розумінні такого поняття як — “ввічливість”. Науковці запевняють, що ввічливість — це насамперед “динамічний концепт, який змінюється в часовому плані”; і може змінюватися в залежності від територіально-культурного устаткування [9, с. 346].

Ввічливість це — комунікативна категорія, з огляду на те що, така категорія містить в собі певні уявлення про комунікацію, комунікативну свідомість, правила та норми спілкування. Саме

ввічливість належить до центру комунікативної категорії та об'єднання товариського спілкування [14, с. 53-64]. Характерним для ввічливості також є — універсальність, тобто, “ввічливість” розуміють як певну рівновагу в спілкуванні між двома особами. Це являє собою досить складний національний підхід, який направлений на порозуміння в спілкуванні. Також тут відіграє й роль місце між формальністю та фамільярністю, тобто балансом рівноваги [19, с. 22-48].

Мовленнєвому етикету вікторіанської епохи притаманні такі конститутивні категорії: комунікативний принцип увічливості; жанрово-стилістична єдність норм і правил у тому чи іншому типі комунікативних ситуацій світської чи ділової бесіди, флірту, пліток, міркувань про пристойне поведіння; адресатність у вікторіанському жіночому дискурсі представлена симетричними й асиметричними ситуаціями спілкування; адресантність для вікторіанського жіночого дискурсу виявляється у вживанні коректних, нормативних форм англійської мови XIX ст.; змістовність зумовлює обмежений набір ситуацій спілкування.

Комунікативна категорія ввічливості є однією з центральних в рамках етикетно-мовної комунікації. З історичної точки зору феномен ввічливості бере свій початок з форм звернення і розвивається в системі засобів кодування соціального статусу учасників комунікації і соціальної дистанції між ними. В контексті ввічливості функціонують мовні одиниці етикету, які формують внутрішню взаємодію та гармонію між співбесідниками. Ввічливість необхідна, щоб регулювати і полегшувати комунікацію в соціальній сфері, завдяки етикету та встановленим правилами ввічливої поведінки, які базуються на відмінностях в соціальному статусі та соціальних ролях [16, с. 21-23].

Англійська ввічливість — це не просто форма чемності, це неперевершене мистецтво. І цим мистецтвом англійці володіють на найвищому рівні. Недаремно про культуру мовного етикету та ввічливості створено багато фільмів і написано багато книг. У народі існує думка, що англійці — це манірні, холодні і стримані люди. Доля правди в цьому звичайно є. Англійці ніколи не виставляють себе в розмові, не ведуть мову про свої справи, свою професію, а особливо про те, що стало справою їх життя. У розмові вони шукають точки зіткнення зі своїми співбесідниками і ведуть

подальшу розмову в цій області. Вважається поганим тоном безапеляційно стверджувати, що б то не було, відстоювати в спорі свою точку зору. Бесіда, на думку англійців повинна розслабляти, а не приводити до глибоких роздумів над тою чи іншою проблемою [17, с. 64-68].

Культура мови у Вікторіанських текстах зобов'язувала людину дотримуватися деяких обов'язкових норм і правил, серед яких найважливішими були: а) змістовність - продуманість і гранична інформативність виразів; дійсне красномовство полягало в тому, щоб сказати все, що потрібне, але не більш того; б) логічність - обґрунтованість, несуперечність і послідовність викладу, в якому всі провідні положення взаємозв'язані і підпорядковані єдиній думці; логіка - фундамент переконання і доказу [15, с. 255-268].

Ввічливість — це певний процес спілкування, за допомогою якого адресат в змозі донести коректно інформацію. Ввічливість розглядається як загальна стратегія позитивного ставлення до особи, що виявляється у мовних актах (вибачення “*Sorry*” “*Excuse me*”, подяка “*Thank you*” “*Thanks*”, співчуття “*Compassion*” “*Sympathy*”, комплімент “*You look well*”, тощо).

Ввічливість англійців повсюди, щоб це не було, транспорт, магазин просто вулиця. Завжди можна почути такі короткі вислови як: “*Sorry*”, “*Please*”, “*Welcome*”. Англійці використовують велику кількість ввічливих слів у проханнях, наказах, розпорядженнях. Англійці із задоволенням виявляють свою приязнь або захоплення, особливо якщо відчувають себе невразливими, так би мовити, в соціальному сенсі. З іншого боку їх взаємні і надзвичайно ввічливі вітання деколи продовжуються так довго, що у результаті всі встигають призабути, як кого звати, і процедура знайомства може початися знову. Колеги зазвичай зуть один одного по імені. Американська звичка в телефонних розмовах відразу називати своє ім'я, не називаючи прізвища, широко поширилася і в Англії.

Якими б вільними не були манери англійців або форми їх звернення один до одного, вони як і раніше проявляють надзвичайну стриманість до прямих фізичних контактів. Інакше кажучи, вони не люблять до кого-небудь торкатися. Зрозуміло, вони обмінюються рукоштовками, але завжди прагнуть робити це дуже легко і швидко. Із знайомими цілком можна взагалі

вітатися за руку раз на рік. Інакше ризикуєш уславитися настирливим, як страховий агент. Англійці віддають перевагу рукостисканню — короткому, та енергійному, без якої б то не було спроби затримати вашу руку в своїй. У відповідь на стандартне вітання “як поживаєте” потрібно сказати “а ви як” і все. Ритуал закінчений, і руки повинні негайно розімкнутися. Іноземці, які вважають, що вираження Як поживаєте? — це питання, на яке неодмінно потрібно відповісти, завжди викликають у англійців деяку неприязнь і відчуження.

Найбільш поширеним у діалогічному мовленні виявилися наступні експресиви:

Вибачення “*Sorry*” “*Excuse me*”. Здебільшого вживання цього вислову супроводжується поясненням або обіцянкою відшкодування, що обумовлює окремі стратегії вибачення. Наприклад: “*Sorry! It was so unkind of me to sit down on your purse Lady Agatha*” [30, p. 14]. Такий тип вислову використовується зазвичай в домашніх умовах, де здебільшого використовується побутова мовленнєва ситуація або “*Excuse me, said Holmes dryly, I am very busy just now and can't spare you much time*” (Conan Doyle “An Incident at the College” [26, p. 40]

Потрапивши в незручну ситуацію, англієць матиме обмежений вибір таких конструкцій: 1) *I'm sorry* – спонтанне висловлення співчуття й жалю на адресу співрозмовника з приводу якоїсь неприємності; 2) *Excuse me (Pardon me, I beg your pardon)* – формули вибачення за незручності, вчинені співрозмовнику; 3) *Forgive me* – звертання з вибаченням за більш серйозні вчинки по відношенню до співрозмовників [27, p. 51-71].

Ці ж мовні штампи, за виключенням останнього, активно використовуються в англійській мові в якості форм звертання до незнайомих. Досить часто англійці не реагують на вибачення будь-якою реплікою, особливо у випадках, коли вибачення носить формальний характер. Проте, коли ж вибачення не є формальним, його загальноприйняті форми значно виходять за рамки трьох основних конструкцій:

“*Sir, I was too plain; I beg your pardon. I ought to have replied that it was not easy to give an impromptu answer to a question about appearances; that tastes mostly differ; and that beauty is of little consequence, or something of that sort*” [23, p. 17].

або:

- *I must apologize for interrupting you!*

- *Never mind! (or: It doesn't matter!)* [24, p. 25].

В цьому прикладі чітко простежується неформальна форма спілкування, тобто у першому випадку особа вибачається за те що їй не легко дати відповідь, і вона повторюється, що це не легко. В цьому випадку загальноприйнята форма слова “*pardon*” регулюється реплікою у відповідь. На другому прикладі конструкція *I must apologize for* відповідає за ввічливу лексичну конструкцію в тексті, тим самим намагаючись уникнути комунікативного конфлікту.

Подяка “*Thank you*” “*Thanks*”. Такі слова мовного етикету, відносячись до області функціонування мовних актів (вибачення, звернення, поздоровлення, похвала та інші) в етикеті, уживаються в соціолінгвістичних неофіційних і офіційних контекстах, тому їх функціонування визначається соціальним статусом комунікатив [20]. “*Please*” в такому значенні уживається: 1) на початку речення при ввічливому проханні, запрошенні: *Please come to dinner tomorrow*. 2) в кінці речення, що виражає прохання з категоричнішим відтінком: *Don't talk, please*.

На пропозицію надати послугу (наприклад, принести сигарету) позитивна і негативна відповіді вікторіанців виглядають таким чином: *Would you like a cigarette? — Yes, please / No, thank you* [29, p. 86]. Розглянемо інший варіант: “*Please accept our thanks for the opportunity to earn your business*” [29, p. 99]. На початку речення використовується ввічливе слово комунікації “*thanks*”, яке дає змогу визначити соціальний стан особи, тобто підкреслена пряму форма подяки за змогу заробляти кошти. Прийнято вважати, що ввічлива форма комунікації є прямою взаємодією між учасниками спілкування, наприклад: “*Thank you for sharing these examples with me*” [29, p. 105].

В англійській мові ввічливість часто виявляється за допомогою “ухильних”, нерішучих виразів, особливо в ситуаціях, де є ризик образити людину. Існує безліч різних способів вираження нерішучості. Форми комунікації пом’якшують використання слів, роблячи їх менш прямими і наполегливим. Ось декілька прикладів поширених комунікативних пом’якшених слів “SOFTNERS” — “*Maybe*” і “*perhaps*” використовуються при вислові поради або

рекомендації: 1) *Maybe we should ask Liz for her opinion.* 2) *Perhaps you ought to talk to John about it* [31, p. 36].

Для того щоб виразити співчуття на англійській мові, частіше використовують мовні конструкції з таким етикетним значенням вираження як — “*Sympathy*”. Спробуємо розглянути декілька мовних ситуацій у використанні співчуття. 1) Вираження здивування, шоку: Якщо у людини дійсно серйозна проблема, вирази “*That’s a pity*” або “*That’s too bad*” краще не вживати. Набагато доречніше сказати “*That’s awful*” або “*That’s horrible*”: “*I feel awful about forgetting her birthday*”, “*The awful thing is, it was my fault*” [31, p. 96]. Такі висловлювання в цих реченнях є неформальними і використовуються, щоб описати трагічну ситуацію, в якій комунікативне обличчя відчуває себе пригніченим, хворим, винним. 2) Вираження розуміння відчуттів співбесідника: “*You must be felling absolutely terrible! That must have been awful*” [24, p. 125]. В цьому прикладі чітко описується взаємне розуміння між двома комунікативними обличчями, де вираження співчуття це пряма форма мовної поведінки. 3) Вираження співчуття є доречним лише у тому випадку, коли виражається співчуття з приводу серйозного потрясіння, великого нещастя, біди або горя. Як правило, фрази, що виражають співчуття, мають яскраве стилістичне і емоційне забарвлення і часто уживаються лише в офіційній обстановці і письмовій формі, наприклад: “*You have my sincerest. Please accept my sympathy*” [24, p. 55], “*Let me express my deepest sympathy*” [26, p. 63]. Вікторіанський мовний етикет характеризується більшою стриманістю й лаконічністю фраз на позначення вибачення.

Значення комунікативної категорії ввічливості – це сукупність загальних стратегічних установок, які побудовані ієрархічно. “Структуру цієї категорії утворюють такі комунікативні норми: стриманий стиль спілкування, підтримання комунікативного зв’язку, дотримання комунікативного тону і комунікативних табу, демонстрація колективної культури мови” [13, с. 78].

Знання про правила поведінки у певній комунікативній ситуації, закладені у ментальності вікторіанської жінки, підказували їй вибір лінгвістичних засобів і навпаки, через них дослідник має можливість реконструювати комунікативну ситуацію, розглядаючи набір лінгвістичних засобів, представлений,

насамперед, у творах британських драматургів XIX ст., оскільки для драматурга діалог і невербальна поведінка – це все, що він може надати глядачеві/слухачеві. Інтерпретація залежить від останнього – як і в реальній комунікації; в прозових творах, з іншого боку, автор сам часто дає інтерпретацію поведінки (в т.ч. мовленнєвої) своїх персонажів, коментуючи і пояснюючи її

Вікторіанські вербальні компоненти ситуації спілкування включали в себе: 1) мовленнєву стриманість; 2) не категоричність; 3) лексичні підсилювачі, 4) пом'якшувачі (softners); 5) репресивність (самоконтроль); 6) мовленнєву емоційність (жінки); 7) табу; 8) натяки; 9) недооцінка; 10) принцип кооперації; 11) "негативна ввічливість"; 12) паритетність. Розглянемо більш детально кожен з цих компонентів:

- *мовленнєва стриманість*: комунікативний акт, що включає в себе аналіз ситуації взаємодії, формування плану дії, тобто стратегії спілкування, яка необхідна для досягнення мети. Важливим моментом орієнтації на стриманість є також оцінювання можливих наслідків певних дій і передбачення нейтралізації негативних результатів. Виконавча частина найчастіше реалізується з урахуванням правил регуляції спільних дій: мовленнєвого етикету, самоподання, зворотного зв'язку. Під останнім розуміють реакцію суб'єкта на те, що він почув, бо інформацію про це він надсилає у зворотному напрямі. Ця реакція свідчить, чи зрозумів співрозмовник отримані сигнали, чи довіряє повідомленню і як емоційно ставиться до партнера та конкретного змісту повідомлення.

Правила мовної поведінки на пряму зв'язані з мовним етикетом – національно специфічними і соціально закріпленими стереотипами спілкування, що дозволяють вибрати форми спілкування, доречні в ситуації вітання і прощання, вибачення і вдячності, поздоровлення і побажання, різного роду прояву ввічливого, доброзичливого відношення до співбесідника. Такий вибір найбільш доречного стереотипу визначається соціальним статусом і соціальною роллю того хто говорить і його партнера, вживанням відповідного офіційному або неофіційному спілкуванню нормативних мовних засобів:

Стилістично підвищені форми:

“Excuse my coming so late», he began, «but I hope that you won't object to giving me your help if you know what happened at our college and that applying to the police is impossible...” [26, p. 10].

Вибір форми звернення залежить і від вмісту прохання. Друга форма зазвичай передує проханням, що вимагає від особи, до якої вона звертається, деякого зусилля або якої-небудь дії (відкрити вікно, закрити двері, переставити речі і тому подібне). Наприклад: *I'm sorry to trouble you, but can/could you move up a bit?* Але вищесказане зовсім не виключає використання даної конструкції як поведінку з проханням типу: *I'm sorry to trouble you, but can you tell me the time?*

Способом залучення уваги може бути ввічливе питання:

“Can you tell me the character of the three students?” Please. – “Of course I can”, said Soames (Conan Doyle “An Incident at the College”) [26, p. 55].

Етикет складається з формальних моделей поведінки. Порушення формули свідчить або про свідому зміну статусних стосунків, або про приналежність що говорить до іншої культурної спільності людей. Порушення формули етикету може свідчити не лише про культурно-соціальні, але і про культурно-територіальні відмінності, властиві різним варіантам англійської мови:.

- *The painter is not too well known. He's a modern London painter named*
-

- *I was wondering if someone in the family was an artist* [30, p. 44].

Річ у тому, що питання типу *Who is the artist?* (*Who's the cook? Who's the gardener?*) є американським компліментом етикету. Зазвичай такі питання ставить гість господареві під час огляду будинку або саду, а господар відповідає: *“It's just a hobby”, “I'm just a fan”*, тобто побічно приймає побічно виражений комплімент, скромно занижуючи свою оцінку. Гість же відповідно до формули компліменту додає: *“But it's really very good”*. У даному прикладі англійка, яка незнайома з формулами етикету, сприймає питання за просту формулу, тобто готує відповідь з прізвиськом. Формальні моделі поведінки характерні і для невербальних способів спілкування. Так, рукостискання в англійському суспільстві є знаком етикетки спілкування на соціальній, офіційній дистанції.

Є і ще одна цікава особливість – у англійців прийнято критикувати все, що відноситься до них самих, чи це їх будинок,

робота чи зовнішній вигляд. При цьому від співбесідника чекають у відповідь переконань та порозуміння. Тобто щирої реакції, на вже причиненої критики.

Цікавим фактом є і те, що, у ряді ситуацій “холодні і стримані англійці” в спілкуванні демонструють дивну емоційність і експресивність. Так, наприклад, вони часто дають завищену оцінку як співбесідникові, так і всьому що відбувається, використовуючи для цього велику кількість всіляких емоційно навантажених лексем: *great, excellent, perfect, gorgeous, wonderful, brilliant, superb, fantastic, beautiful, marvelous, divine, ravishing, terrific, delighted, enjoyable* та ін.:

1) *She would be an **excellent** wife* [30, p. 54].

2) *When I'm with him, I paint **wonderful** pictures* [30, p. 7].

3) *Usually he's very friendly to me, but sometimes he seems to **enjoy** hurting me* [30, p. 11].

4) *What a **beautiful** voice Lord Henry has, he thought* [30, c. 18].

5) *Dorian Gray was still a very rich and fashionable man, and the dinners at his house were **excellent*** [30, p. 22].

Отже, “англійська ввічливість” – це не просто форма чемності, це неперевершене мистецтво. І цим мистецтвом англійці володіють на найвищому рівні. Англійці ніколи не виставляють себе в розмові, не ведуть мову про свої справи, свою професію, а особливо про те, що стало справою їх життя. У розмові вони шукають точки зіткнення зі своїми співбесідниками і ведуть подальшу розмову в цій області. Найбільш уживаними формами ввічливості та прояву етикету вважаються такі вислови:

1) прохання та вдячність — *Please* – переводиться як “будь ласка” і вживається разом з проханням. Наприклад: (*Why won't you exhibit Dorian Gray's portrait in an art gallery? He looked at his friend and smiled. "Please give me the real reason, now. Not the answer that you gave me before"*) [30, p. 24].

2) вибачення; швидше за все ви почуєте найчастіше – *sorry* або *excuse me*. Рідше в Америці, частіше в Британії також зустрічається *pardon me* або *pardon* (*I'm so sorry for you, Alan, said Dorian gently. I've already written a letter, and if you don't help me, I'll have to send it. But I think that you will help me*) [30, p. 33].

3) звернення до незнайомого адресату. Наприклад: Comrade! (товариш!); Citizen! Sir! (громадянин!); Madam! Miss!

(громадянка!). (“Mr Dorian Gray has arrived, sir, he said to Basil”. “You have to introduce me now,” laughed Lord Henry) [30, p. 29].

Категорія ввічливості відіграє важливу роль у процесі обміну інформацією між особами які ведуть розмову та є складовою етикетно-мовного спілкування. Основними складовими у формах мовного етикету на комунікативному рівні є вирази ввічливості. Чітко простежується традиція, яка є ознакою стриманість у вікторіанській ментальності. Стриманість була знаком поваги до співрозмовника, який міг мати зовсім іншу точку зору. Характерним було уникання категоричних стверджень або заперечення, до слів yes, по відноситись з обережністю або взагалі висловлюватись інакомовно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алхазова Н.Д. В Королевстве, где говорят по-английски: Обычай, традиции, праздники: [О Великобритании] / Н.Д. Алхазова; Л.И. Кройтореску. – Кишинев: Штиинца, 1989. – 224 с.
2. Аристов С.А. Когнитивные аспекты языковой коммуникации, включающей невербальные конститuentы // Когнитивная лингвистика. Ч. 1. -Тамбов, 1998.-С. 108-110.
3. Беляева А. Ю. Речь и речевое поведение мужчин и женщин [Электронный ресурс] / А.Ю. Беляева. – Режим доступа: <http://hclub.cluster.sgu.ru/lmgustics/14.html>.
4. Беркнер С. С. Проблемы развития разговорной речи в XVI – XX веках / С.С.Беркнер. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1978. – 230 с.
5. Болдырев Н.Н. Категоризация событий и специфика национального сознания // Язык и национальное сознание. Воронеж, 1998. - С. 29-30.
6. Белова А.Д. Комунікативні стратегії і тактики : проблеми систематики / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – Вип. 11. – С. 11–16.
7. Виноградов С.И. Нормативный и коммуникативно-прагматический аспекты культуры речи / С.И.Виноградов // Культура русской речи и эффективность общения. – М.: Наука, 1996. – С. 121–151.

8. Грэй Дж. Мужчины – с Марса, женщины – с Венеры / Дж.Грей; пер. И. Старых. – К.: София, 2002. – 352 с.
9. Дмитриук Н.В. Формы существования и функционирования языкового сознания в негомогенной лингвокультурной среде: Дис.. доктора филол. наук / Дмитриук Наталья Васильевна. М., 2000. - 446 с.
10. Иссер О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссер. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 284 с.
11. Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика общения: Учеб. Пособие. – 4 изд. / О.М. Казарцева. – М.: Флинта: Наука, 2001. – 496 с.
12. Карасик В.И. Язык социального статуса: монография / В.И. Карасик. – М.: Гнозис, 2002. – 333 с.
13. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание / Под ред. И.А. Стернина. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. - С. 75-80.
14. Морозова І.І. Комунікативні стратегії ввічливості у стереотипній мовленнєвій поведінці вікторіанської жінки // Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / І.І. Морозова; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.
14. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах /М.В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. -2004. -№ 1. с.53-64.
15. Попова З.Д. Структурная схема простого предложения и позиционная схема высказывания как разные уровни синтаксического анализа / З.Д. Попова // Словарь. Грамматика. Текст. М., 1996.-С.255-268.
16. Попова З.Д., Стернин И.А., Чарыкова О.Н. О разработке концепции языкового образа мира (материалы для обсуждения) // Язык и национальное сознание. Воронеж, 1998. - С. 21-23.
17. Попова З.Д. Семантическое пространство языка как категория когнитивной лингвистики / З.Д. Попова // Вестник ВГУ Серия 1. Гуманитарные науки. - 1996, № 2. - С. 64-68.
18. Стернин И.А. Очерк английского коммуникативного поведения. / И.А. Стернин, Т.В. Ларина, М.А. Стернина // Научное издание – Воронеж: изд-во «Истоки», 2003. – 185 с.
19. Стернин И.А. Проблемы описания вежливости как коммуникативной категории. /И.А. Стернин // Коммуникативное

- поведение. Вежливость как коммуникативная категория. Вып. 17. - Воронеж, 2003. - с.22-48.
20. Arundale R. B. An alternative model and ideology of communication for an alternative to politeness theory // Journal of Pragmatics. – 1999. – Vol. 9, No 1. – P. 119-153.
21. Bayley S. Victorian Values: An Introduction / S. Bayley. – Montreal: Dawson College, 2008. – 340 p.
22. Best G. Mid-victorian Britain. 1851-1875 / G.Best. – L.: Weidenfeld and Nicolson, 1971. – 316 p.
23. Bronte Ch. Jane Eyre. – <http://www.online-literature.com/brontec/janeeyre/38/> (cited 12.12.13).
24. Caldwell Er. Man and Woman. – L. : The cresset press, 1989. – 188 p.
25. Dodd F. Englishness and the national culture / F. Dodd; ed. by David Boswell and Jessica Evans // Representing the Nation: A Reader. Histories, heritage and museums. – L.: Routledge, 1999. – 243 p.
26. Doyle A.C. The Return Of Sherlock Holmes. – L.: Oxford University, 1999. – 322 p.
27. Johnson D.M. Compliments and politeness in peer review texts // Applied Linguistics. – 1992. – Vol. 13, No 1. – P. 51-71.
28. Lakoff R.T. Talking Power: The Politics of Language / R.T. Lakoff. — N.Y.: Basic Books, 1990. – 324 p.
29. Thackeray W. M. [The Adventures of Philip](#). – L.: Edward Publishing Co. 1995. – 490 p.
30. Wilde O. The Picture of Dorian Gray // Plays. – P.: Penguin Books Ltd, 1994. – 230 p.
31. Wilde O. [The Ballad of Reading Gaol](#). - M.: Wordsworth Classics, 2002. – 52 p.

М. ЛЕВИЩЕНКО

КОММУНИКАТИВНАЯ КАТЕГОРИЯ ВЕЖЛИВОСТИ В ВИКТОРИАНСКОМ РЕЧЕВОМ ЭТИКЕТЕ

В статье рассмотрено речевой этикет викторианского дискурса, подано описание и характеристику коммуникативных тактик и стратегий коммуникативной вежливости викторианцев, проанализировано способы их реализации в англоязычных текстах XIX ст.

Ключевые слова: комунікативна категорія ввічливості, речевої етикет, комунікативні стратегії, комунікативні тактики, мовні традиції.

M. LEVISHCHENKO

COMMUNICATIVE CATEGORY OF POLITENESS IN VICTORIAN SPEECH ETIQUETTE

In the article it was considered speech etiquette of Victorian discourse, it was given a description and characteristic of communicative strategies and tactics of communicative politeness of Victorians, it was analyzed the ways of their realization in English texts of XIX century.

Key words: communicative category of politeness, speech etiquette, communicative strategies and tactics, speech traditions.

УДК 81'255'4

Наталія ЛЕСПУХОВА

ПЕРЕКЛАД ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КАЗКОВОГО СВІТУ АВТОРА

У даній статті розглядаються особливості перекладу літературної казки на матеріалі перекладів казок Г.Х. Андерсена «Соловей» і «Русалочка» українською мовою. Аналізуючи переклади казок, автор ілюструє різні перекладацькі стратегії відповідними прикладами та звертає увагу на збереження авторського стилю у перекладі.

Ключові слова: казка, літературна казка, авторська казка, інтерпретація, авторський стиль, адаптація.

Жанр казки здавна привертав увагу науковців, оскільки казка є найпершим літературним твором, з яким знайомиться дитина і, який, на думку багатьох вчених, справляє визначний вплив на все її подальше життя. Якщо у фольклорних казках відбивається мудрість народу, його традиції і звичаї, побут, то літературна казка несе на собі відбиток особистості автора, його своєрідність бачення світу. У зв'язку з цим проблема перекладу авторської казки постає як проблема майстерності перекладача при відтворенні авторського стилю, проблема інтерпретації перекладачем казкового світу автора та меж цієї інтерпретації.